

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 330.1

К. П. Индус, канд. экон. наук

Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Ужгород, Україна

М. Ф. Рябець, магістр

В. Г. Гарагонич, магістр

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

К. П. Индус, канд. экон. наук

Ужгородский торгово-экономический институт КНТЕУ, г. Ужгород, Украина

М. Ф. Рябец, магистр

В. Г. Гарагонич, магистр

ДВНЗ «Ужгородский национальный университет», г. Ужгород, Украина

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Kateryna Indus, PhD in Economics

Uzhhorod Trade and Economic Institute KNTUI, Uzhhorod, Ukraine

Myroslava Ryabets, Master Degree student

Viktoriia Harahonych, Master Degree student

State Higher Educational Establishment "Uzhhorod National University", Uzhhorod, Ukraine

SPECIFIC ASPECTS OF THE FORMATION OF FINANCIAL POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

У статті розглянуто окремі аспекти формування фінансового потенціалу підприємства через призму сутнісного розуміння фінансового потенціалу країни та її регіонів. Зазначено, що фінансовий потенціал є спроможністю підприємства генерувати позитивні чисті грошові потоки в обсягах, адекватних його фінансовому стану. Виокремлено наукові підходи до розуміння сутності фінансового потенціалу і наголошено, що тлумачення досліджуваного поняття істотно різняться, оскільки фінансовий стан підприємства як явище має багато аспектів та різних форм прояву. Закцентовано увагу на тому, що процес забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів країни та її регіонів, оцінювання фінансових можливостей суб'єктів господарювання, зокрема підприємств, повинен супроводжуватися розробленням механізмів управління фінансовими ресурсами регіонів країни, внесенням пропозицій щодо доцільності змін у державній і регіональних стратегіях їх економічного розвитку.

Ключові слова: фінансовий потенціал; підприємство; фінансові ресурси; суб'єкти господарювання; фінансова система; наукові підходи; загальносистемні властивості.

В статье рассмотрены отдельные аспекты формирования финансового потенциала предприятия через призму сущностного понимания финансового потенциала страны и ее регионов. Отмечено, что финансовый потенциал есть способностью предприятия генерировать положительные чистые денежные потоки в объемах, адекватных его финансовому состоянию. Выделены научные подходы к пониманию сущности финансового потенциала и отмечено, что толкование исследуемого понятия существенно различаются, поскольку финансовое состояние предприятия как явление имеет много аспектов и различных форм проявления. Акцентируется внимание на том, что процесс обеспечения эффективности использования финансовых ресурсов страны и ее регионов, оценки финансовых возможностей субъектов хозяйствования, в частности предприятий, должен сопровождаться разработкой механизмов управления финансовыми ресурсами регионов страны, внесением предложений о целесообразности изменений в государственной и региональных стратегиях их экономического развития.

Ключевые слова: финансовый потенциал; предприятие; финансовые ресурсы; субъекты хозяйствования; финансовая система; научные подходы; общесистемные свойства.

The article considers some aspects of forming the financial potential of the enterprise through the prism of the essential understanding of the financial potential of the country and its regions. It has been noted that financial potential is the ability of an enterprise to generate positive net cash flows in the volumes that are adequate to its financial position. The scientific approaches to understanding the essence of financial potential are singled out and it has been emphasized that the interpretation of the concept under study varies considerably, since the financial condition of an enterprise as a phenomenon has many aspects and different forms of manifestation. The emphasis has been placed on the fact that the process of ensuring the effective use of the financial resources of the country and its regions, assessment of financial capabilities of economic entities, in particular enterprises, should be accompanied by the development of the mechanisms for managing the financial resources of the regions of the country, making suggestions on the feasibility of changes in the state and regional strategies of their economic development.

Key words: financial potential; enterprise; financial resources; business entities; financial system; scientific approaches; system-wide properties.

© К. П. Индус, М. Ф. Рябець, В. Г. Гарагонич, 2017

Постановка проблеми. Складовою частиною фінансів держави є фінанси регіону. Основою формування фінансового потенціалу є доходи і прибутки підприємств та населення, що розміщені і проживають у регіоні. Фінансова система країни та її регіонів зумовлюється динамічністю, оскільки відбувається постійна зміна попиту і пропозиції як основних характеристик ринку. При цьому висока динамічність і структурна складність зазначеної системи дозволяє визначати її як стохастичну. Проте з метою забезпечення ефективного функціонування фінансової системи окремого регіону необхідним є врахування фінансових пропорцій у його межах для окреслення певного критерію, тобто ознаки, за якою відповідними показниками оцінюється результативність функціонування та розвитку господарюючого суб'єкта. Забезпеченість процесів економічного, соціального та інноваційного розвитку регіону фінансовими ресурсами і їх динаміка дозволяють виявити фінансові пропорції, що формуються в його межах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних питань щодо формування фінансового потенціалу країни та її регіонів, окреслення сутності зазначеного поняття присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних учених: В. Боронос [3], М. Скрипниченко [10], С. Шумської [13] та ін. Зокрема В. Боронос стверджує, що у вузькому трактуванні фінансовий потенціал зводиться до визначення «фінансового потенціалу території», тобто сукупності фінансових потенціалів підприємств, що розташовані на території [2].

Виокремлення наукових підходів до формування фінансового потенціалу підприємства зумовлюється оцінюванням його фінансових можливостей та фінансового стану. Фінансовий потенціал підприємства, як зазначають В. Ковальов [6], А. Важаєв [4], М. Баканов [1] та А. Шеремет [12], характеризується показниками ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, внутрішньофірмової ефективності, прибутковості, рентабельності та інвестиційної привабливості. Окремі науковці пов'язують потенціал підприємств з їх ресурсними можливостями. Так, С. Орехов виокремлює потенціал корпорації як ресурси, що мобілізуються нею на фінансовому ринку [9]. Надане тлумачення через призму предметної складової потенціалу розглядає доступні потенційні джерела, що формують фінансові ресурси. Водночас, доцільно відзначити, що у науковій літературі розглядаються окремі ресурси як об'єктивні носії різних видів потенціалу.

Розкриття сутності фінансового потенціалу підприємства також пов'язують з фінансовою незалежністю, стійкістю і кредитоспроможністю, тобто ліквідністю [8].

На думку О. Соколова, фінансовий потенціал підприємства є наявністю його фінансових можливостей, з метою інвестування коштів у поточну діяльність, нарощування виробничого потенціалу, функціонування і розвитку підприємства на перспективу [11]. При цьому доцільним є визначення підходів до виявлення джерел зазначених можливостей.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зумовлюється необхідність виявлення особливостей фінансового потенціалу підприємства з метою забезпечення ефективного функціонування фінансової системи країни.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виявлення окремих аспектів формування фінансового потенціалу підприємства через призму сутнісного розуміння фінансового потенціалу країни та її регіонів.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення фінансового потенціалу країни залежить від фінансової діяльності господарюючих суб'єктів усіх сфер і видів економічної діяльності, усіх форм власності. Регіональною особливістю організації фінансів є те, що їх функціонування зумовлено типом державного устрою, що формується і змінюється відповідно до правової конституційної основи й адміністративно-територіальної організації країни. Разом з тим фінанси значно впливають на фінансовий стан держави, оскільки вони є підґрунтям її фінансової системи.

Фінансовий потенціал зумовлюється відносинами між суб'єктами економічної, фінансової та соціальної сфери з приводу формування, розподілу та сукупно-взаємної ефективності і раціональності використання фінансових ресурсів окремого регіону, що

становить загальну державну фінансову систему. Саме через фінансову систему реалізуються власні інтереси суб'єктів виробництва товарів, робіт і послуг, забезпечується отримання високих прибутків, формування власних бюджетів для відтворення і нагромадження основного й оборотного капіталів, утворення нових робочих місць, підготовка висококваліфікованих спеціалістів і відбувається диверсифікація виробництва і підвищується конкурентоспроможність продукції. Високоєфективне функціонування виробничих підприємств регіону, територіальний поділ праці і зазначена диверсифікація всередині регіону і за його межами забезпечує підвищення рівня зайнятості економічно активного населення і реальних його доходів, формує рівень самодостатності регіонального бюджету для вирішення проблемних питань як соціального, так і екологічного характеру, сприяє підвищенню добробуту і благополуччя населення, а загалом є основою перспективного розвитку регіону. Однак у вітчизняній економіці відсутнє чітке окреслення вимог до забезпечення ефективної діяльності кожного з основних учасників формування фінансового потенціалу регіону, регламентації їхніх повноважень стосовно використання фінансового потенціалу регіону як у його межах, так і за межами. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що через таку ситуацію більшість регіонів належать до статусу дотаційних, а відповідно і депресивних, які не в змозі забезпечити соціально-економічний розвиток території за рахунок власних фінансових ресурсів і потребують допомоги з боку держави.

Основні класифікаційні ознаки, за якими пропонується досліджувати фінансовий потенціал країни та внесок основних суб'єктів, що беруть участь в їх формуванні, слід розглядати як наукове підґрунтя, що закладається в основу побудови нової системи управління фінансовим потенціалом регіонів країни, виходячи із його реальних, потенційних ресурсних можливостей та компетенції влади у процесі забезпеченні їх ефективного використання відповідно до визначених цілей територіального розвитку і соціальних потреб населення [5, с. 16].

Взагалі фінансовий потенціал регіонів країни розглядається як складна, багатфункціональна система, елементами якої є доходи, видатки, механізми формування та ефективного використання доходів, відносин між суб'єктами системи та регіональні фінансові інститути, що управляють ними. При цьому фінансовий потенціал країни, як і будь-яка інша система, володіє загальносистемними властивостями, зокрема цілісністю, ієрархічністю та інтегративністю.

Властивістю цілісності системи фінансового потенціалу країни є те, що у процесі окремих структурних змін, зв'язків і відповідної поведінки будь-якого зі структурних елементів відбувається вплив на інші економічні суб'єкти, що спонукає до зміни системи в цілому. Умовою існування фінансової системи регіону є функціонування системи зв'язків всіх її елементів на усіх рівнях. Відмінність потреб учасників системи зумовлює наявність таких зв'язків.

Ієрархічність, як властивість досліджуваної системи, зумовлюється взаємодією підсистем з іншими системами. Інтегративність, як властивість системи, полягає в тому, що тільки ті зв'язки, які перетворюють взаємодіючі суб'єкти в єдине ціле, можна ототожнювати з інтеграцією.

Таким чином, ефективне функціонування фінансової системи країни і її регіонів забезпечується на основі принципу консолідації фінансових ресурсів суб'єктів фінансових відносин, у тому числі підприємств. Процес консолідації регіональних фінансових ресурсів можна здійснювати в таких формах [5, с. 18]: 1) визначаючи розрахункові індикатори та кількісні параметри фінансів регіонів країни і використовуючи їх з аналітичними цілями; 2) розробляючи соціально-економічні програми і прогнози розвитку окремих регіонів країни; 3) оцінюючи стан регіону в окремих системах країни, зокрема в економічній і фінансовій; 4) розробляючи перспективні плани її регіонів.

Процес взаємодії й інтегрування існуючих підсистем фінансової системи регіонів країни характеризують певні властивості, до яких відносять динамічність, стохастичність, відкритість, відносна самостійність.

Зауважимо, що бюджетно-податковим законодавством України фінансову систему регіонів країни задекларовано як відкриту систему, також визначено роль держави, яку вона відіграє у процесі взаємодії регіону та зовнішнього фінансового середовища. Для регіональної економічної системи, відкритість фінансової системи регіонів країни може мати як позитивний, так і негативний аспект.

Фінансова система регіонів країни, як було вже зазначено, характеризується динамічністю, оскільки попит і пропозиція, як елементи ринкового механізму, перебувають у постійному русі. Стохастичність фінансової системи регіонів зумовлюється її динамічністю і складністю структури. Відносна самостійність залежить від наявних фінансових пропорцій та їх динаміки, що дозволяють виявити забезпеченість фінансовими ресурсами процесів соціально-економічного й інноваційного регіонального розвитку. В умовах ринкової економіки самостійність регіонів суттєво зростає, що сприяє підвищенню рівня соціального забезпечення населення, посилюється роль регіональних фінансів щодо ефективного управління економікою регіону. Крім цього, шляхом бюджетного регулювання, і в межах фінансового забезпечення регіону, держава впливає на процес вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

Одним з основних факторів формування фінансового потенціалу є фінансовий стан підприємства. Так, фінансовий потенціал є спроможністю підприємства генерувати позитивні чисті грошові потоки в обсягах, адекватних його фінансовому стану. Однак наукові підходи до розуміння його сутності істотно різняться, оскільки фінансовий стан підприємства як явище має багато аспектів та різних форм прояву.

Узагальнення та систематизація дефініцій фінансового потенціалу, запропонованих вітчизняними науковцями, дозволяють зазначити, що серед економістів підходи до трактування змісту досліджуваного поняття різняться несуттєво, оскільки чітко окреслюється ресурсна складова (досить часто у розрізі реально наявних та потенційно доступних фінансових ресурсів) та нематеріальна складова, що характеризує можливості регіону щодо розширення ресурсної бази та оптимального використання фактично акумульованих ресурсів. Водночас, дещо варіюються підходи вчених стосовно мети реалізації фінансового потенціалу регіону (рис.).

Рис. Схематичне зображення змістовних характеристик фінансового потенціалу з позиції вітчизняних науковців

Джерело: сформовано на основі [7].

Стосовно зазначеного визначення доцільним є акцентування уваги на окремих уточненнях, а саме: виокремлення у складі ресурсної складової як фактично акумульованих, так і потенційно доступних фінансових ресурсів, адже саме акумулювання інформації щодо реальних та потенційно доступних фінансових ресурсів є основою для проведення адекватного процесу фінансового планування і, як наслідок, покращення фінансової самодостатності країни; конкретизація нематеріальної складової у розрізі організаційно-управлінських, функціонально-інфраструктурних та адаптивних можливостей економічної системи і їх впливу та взаємозв'язку з ресурсною складовою фінан-

сового потенціалу; врахування динамічного характеру руху фінансових ресурсів та трансформації їх форми (з фінансових ресурсів у продуктивний фінансовий капітал), зумовленого існуючими у певний момент часу можливостями економічної системи та стадією її розвитку; окреслення як головної мети використання фінансового потенціалу для забезпечення сталого розвитку країни та її регіонів, що відповідає сучасним тенденціям світогосподарських відносин тощо.

Висновки і пропозиції. Отже, фінансовий потенціал країни та її регіонів розглядається як сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонент, зокрема фактично акумульованих фінансових ресурсів, потенційно доступних фінансових ресурсів, організаційно-управлінських характеристик економічної системи, що забезпечують можливість акумулювання додаткових фінансових ресурсів та ефективність їх трансформації у реальні, функціонально-інфраструктурні можливості країни щодо перетворення фінансових ресурсів у продуктивний економічний, соціальний та екологічний капітал та його оптимальний перерозподіл, параметрів адаптивності економічної системи щодо абсорбції перерозподіленого капіталу та його ефективного сприйняття регіональними ринками під впливом дії ендогенних та екзогенних факторів з метою забезпечення сталого розвитку.

Процес забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів країни та її регіонів, оцінювання фінансових можливостей суб'єктів господарювання, зокрема підприємств, повинен супроводжуватися розробленням механізмів управління фінансовими ресурсами регіонів країни, внесенням пропозицій щодо доцільності змін у державній і регіональних стратегіях їх економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учебник / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – [4-е изд., доп. и перераб.]. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 416 с.
2. Боронос В. Г. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону / В. Г. Боронос, І. В. Карпенко // Схід. – 2011. – № 1 (108) – С. 32–36.
3. Боронос В. Г. Дослідження сутності фінансового потенціалу території / В. Г. Боронос // Экономика и управление. – 2012. – № 4. – С. 82–87.
4. Важаев А. Н. Информационная система инвестора для оценки и анализа экономического потенциала предприятия на основе данных бухгалтерского учета [Электронный ресурс] / А. Н. Важаев. – Режим доступа : <http://www.ict.nsc.ru/ws/YM2006/10500/va.doc>.
5. Газуда М. В. Детермінанти формування і удосконалення системи управління фінансовим потенціалом України : монографія / М. В. Газуда, К. П. Індус, М. Ю. Лалакулич. – Ужгород : Видавництво «ФОП Сабов А.М.», 2017. – 220 с.
6. Ковалев В. В. Финансы организаций (предприятий) : учебник / В. В. Ковалев, В. В. Ковалев. – М. : Велби, Проспект, 2006. – 352 с.
7. Кредитні рейтинги регіонів України незалежного рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.credit-rating.ua.
8. Лосева С. А. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и его влияние на управление инвестициями : [Электронный ресурс] / С. А. Лосева, В. И. Зубкова, А. В. Накивайло. – Режим доступа : www.cci.zp.ua/invest/article/knp20_7.doc.
9. Орехов С. А. Оборотные средства корпоративных объединений: теоретические и практические аспекты статистического анализа / С. А. Орехов. – М. : Буквица, 2004. – 157 с.
10. Потенціал ендогенного зростання економіки України : монографія / М. І. Скрипниченко, Т. І. Приходько, В. Р. Сіденко ; ред.: М. І. Скрипниченко ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2010. – 435 с.
11. Соколов А. В. Потенциал промышленного предприятия: оценка и управление с системных позиций : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / А. В. Соколов. – Кемерово, 2007. – 23 с.
12. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 415 с.
13. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55–65.

References

1. Bakanov, M.Y. (2006). *Teoriia ekonomicheskoho analyza [Theory of economic analysis]*. Moscow: Finansy y statistika (in Russian).
2. Boronos, V.N. (2011). Analiz ekonomichnogo zmistu finansovoho potentsialu rehionu [Analysis of the economic content of the financial potential of the region]. *Skhid – East*, no. 1 (108), pp. 32–36 (in Ukrainian).
3. Boronos, V.N. (2012). Doslidzhennia sutnosti finansovoho potentsialu terytorii [Investigation of the essence of the financial potential of the territory]. *Ekonomika i upravlenie – Economics and management*, № 4, pp. 82–87 (in Ukrainian).
4. Vazhdaev, A.N. *Informatsionnaia sistema investora dlia otsenki i analiza ekonomicheskogo potentsiala predpriatiia na osnove dannykh bukhgalterskogo ucheta [Investor Information System for Estimating and Analyzing the Economic Potential of an Enterprise Based on Accounting Data]*. Retrieved from <http://www.ict.nsc.ru/ws/YM2006/10500/va.doc>.
5. Hazuda, M.V., Indus, K.P., Lalakulych, M.Yu. (2017). *Determinanty formuvannia i udoskonalennia systemy upravlinnia finansovym potentsialom Ukrainy [Determinants of the formation and improvement of the financial potential management system of Ukraine]*. Uzhhorod: FOP Sabov A. M. (in Ukrainian).
6. Kovalev, V.V., Kovalev, V.V. (2006). *Finansy organizatsii (predpriatii) [Finances of organizations (enterprises)]*. Moscow: Velby, Prospekt (in Russian).
7. *Kredytni reytnyhy rehioniv Ukrayiny nezalezhnogo reytnhovooho ahentstva «Kredyt-Reytnyhy» [Credit ratings of the regions of Ukraine of the independent rating agency “Credit-Rating”]*. Retrieved from www.credit-rating.ua.
8. Loseva, S.A., Zubkova, V.I., Nakyvaylo, A.V. *Finansovo-investytsionnyi potentsial predpriatiia i eho vliianie na upravlenie investytsiiami [The financial and investment potential of the enterprise and its impact on investment management]*. Retrieved from www.cci.zp.ua/invest/article/knp20_7.doc.
9. Orekhov, S.A. (2004). *Oborotnye sredstva korporativnykh obedinenii: teoreticheskie i prakticheskie aspekty statisticheskogo analyza [Current assets of corporate associations: theoretical and practical aspects of statistical analysis]*. Moscow: Bukvytsa (in Russian).
10. Skrypnychenko, M.I., Prykhodko, T.I., Sidenko, V.R. (2010). *Potentsial endohennoho zrostantnya ekonomiky Ukrainy [The potential of the endogenous growth of the Ukrainian economy]*. Kyiv (in Ukrainian).
11. Sokolov, A.V. (2007). Potentsial promyshlennogo predpriatiia: otsenka i upravlenie s sistemnykh pozitsii [Industrial enterprise potential: assessment and management of system positions]. *Extended abstract of candidate's*. Kemerovo (in Russian).
12. Sheremet, A.D. (2006). *Kompleksnyi analiz khoziaistvennoi deiatelnosti [A comprehensive analysis of economic activity]*. Moscow: INFRA-M (in Russian).
13. Shumska, S.S. (2007). Finansovyi potentsial Ukrainy: metodolohiia vyznachennia ta otsinky [Financial potential of Ukraine: methodology for determination and evaluation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, № 5, pp. 55–65 (in Ukrainian).

Індус Катерина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ (вул. Коритнянська, 4, м. Ужгород, 88020, Україна).

Індус Катерина Петровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, Ужгородский торговельно-экономический институт КНТЕУ (ул. Коритнянская, 4, г. Ужгород, 88020, Украина).

Indus Kateryna – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Uzhgorod Trade and Economic Institute KNTEI (4 Corinthanska Str., 88020 Uzhgorod, Ukraine).

Рябець Мирослава Федорівна – магістр, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, Україна).

Рябець Мирослава Федоровна – магістр, ДВНЗ «Ужгородский национальный университет» (пл. Народная, 3, г. Ужгород, 88000, Украина).

Ryabets Myroslava – Master Degree student, State Higher Educational Establishment “Uzhhorod National University” (3 Narodna Square, 88000 Uzhhorod, Ukraine).

Гарагонич Вікторія Гаврилівна – магістр, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, Україна).

Гарагонич Виктория Гавриловна – магістр, ДВНЗ «Ужгородский национальный университет» (пл. Народная, 3, г. Ужгород, 88000, Украина).

Harahonich Viktoriia – Master Degree student, State Higher Educational Establishment “Uzhhorod National University” (3 Narodna Square, 88000 Uzhhorod, Ukraine).

E-mail: lesyagazuda@gmail.com